

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Елена Атанасова Бораджиева

на дисертация на тема:

„Роля на съчувствието към себе си и към другите за успеха в кариерата и удовлетвореността от живота”

за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки. Професионално направление 3.2. Психология, Културна и диференциална психология (на английски език)

с автор **Мария Петрова Василева,**

редовен докторант към катедра "Обща, експериментална, развитийна и здравна психология“, Философски факултет на СУ”Климент Охридски”

с научен ръководител: проф. д.пс.н. **ИРИНА ЗИНОВИЕВА**

1. Данни за дисертанта

Мария Василева има забележителна професионална кариера, за която способства полученото средно образование в Немска езикова гимназия, гр. София, както и последващото обучение по специалност „Международни икономически отношения” в УННС, магистърска степен по Бизнес администрация в *Hautes études commerciales de Montréal /HEC/*, Монреал. Освен това и придобитите квалификации в професионалния ѝ път я представят като любознателен и пристрастен към образованието, личностното развитие и психологическото познание човек. Мария Василева има богат преподавателски и корпоративен опит натрупан извън страната. Най-продължително и на все по-високи позиции е работила в Air Canada, Монреал. Трайно професионалната ѝ кариера, след 2008 г. е ориентирана в областта на Организационната психология.

Тематиката на дисертационния труд на Мария Василева е свързана изцяло с професионалната ѝ дейност. Доброто образование и натрупаният опит са много добра основа за успешно разработване на дисертацията ѝ.

2. Данни за докторантурата

От приложените документи няма данни за допуснати нарушения на процедурата за придобиване на образователна и научна степен „Доктор” по Закона за развитието на академичния състав, по ПЗРАС и Правилника за условията и реда на придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в Софийски университет „Климент Охридски”.

3. Данни за дисертацията и автореферата

Темата на дисертацията е актуална и интригуваща. Формулирана на пръв поглед твърде общо, в структурно отношение трудът е много добре издържан и интеракцията между изследваните конструкти е представена в едно подготвено и проведено изследване, което отговаря на съвременните стандарти. Стилът на автореферата /в българския вариант/ свидетелства за много добра езикова култура.

Дисертационният труд обхваща обем от 207 страници, в който е включен и списъкът с използваната литература, заемащ 29 страници. Литературните източници, 361 на брой, са основно на английски език като изданията са предимно съвременни.

Първоначално дисертацията включва пет глави като първата от тях е „Въведение”, с обем от 2 страници. Втората глава е „Теоретичен обзор” /106 страници/, третата е посветена на дизайна и теоретичната рамка на емпиричното изследване /21 страници/, четвъртата - на резултатите от изследването /44 страници/. Петата глава включва заключението и ограниченията в рамките на 2 страници. След отправената от мен забележка на вътрешната защита, първа и пета глава като номерация са

отпаднали, но остава объркана номерацията в трите глави. Това е чисто формална забележка, която не оказва влияние на високата оценка, която давам по отношение на избора на темата, нейната значимост и задълбочено ѝ разработване в дисертацията.

В теоретичния обзор са анализирани основните възгледи за конструктите, които са обект на изследване в дисертацията – *съчувствието, удовлетвореността от живота, успехът в професионалната кариера.*

Дефинирано е съчувствието, разгледан е произходът му, проследено е разгръщането му като процес и проявлението му като състояние както и неговата емоционална регулация. Анализирана е връзката на съчувствието със стила на привързаност. Логично и последователно теоретичният обзор преминава към мястото на съчувствието в структурата на личността и взаимовръзката му с личностните черти и самооценката както и влиянието на културата върху индивидуалните проявления на съчувствието.

Подходите за разглеждане на субективното и обективно благополучие са допълнени от анализ на редица публикувани изследвания, в които се установяват сложните взаимовръзки на конструкта със съчувствието към себе си.

Успехът в професионалната кариера е представен като отделен аспект. Направен е сполучлив опит за открояване и различаване на елементите на конструкта , техните взаимовръзки както помежду им, така и със състраданието. На базата на резултати от съществуващи /като цяло малко на брой/ изследвания се анализира ролята, която съчувствието към другите и към себе си, играят за успеха в кариерата.

Теоретичният обзор е добре подбран и систематизиран. Анализът на основните конструкти и техните взаимовръзки е задълбочен и свидетелства за много добра теоретична подготовка на докторанта и умение за логично и стилно изложение на тезите. Той е разгърнат по

посока на операционализацията на съчувствието, личностните черти, самооценката, успеха в кариерата и удовлетвореността от живота, която е необходима за емпиричното изследване.

В главата „Емпирично изследване – дизайн и теоретична рамка” е изведен и онагледен ясен и точен теоретичен модел на емпиричното изследване, който гарантира проверката на заложените хипотези. Те са детайлно представени. Според мен, във формулировката им на български език, вместо „асоциация” е по-подходящо използването на „връзка”, тъй като асоциацията се свързва със сходство на представи, а корелациите служат за измерване на връзки. */Пример от текста на български в автореферата:* ” Съществува асоциация между съчувствията (съчувствие към другите, услужливост, страх от съчувствие, съчувствие към себе си) и личностните черти”./

Инструментариумът е адекватен на изследваните конструкти. За инструментите, които не са адаптирани за България (това са: Скала за съчувствие към себе си кратък формат; Скала за съчувствие към другите; Страх от съчувствие към другите; Удовлетвореност от кариерата) е процедирано според утвърдените изисквания на Българския тестови комитет към Дружеството на психолозите в България. Отбелязано е, че е извършен троен превод от английски на български, както и обратен превод от български на английски. Избран е най-добрият превод за всеки айтем. Изведени са психометричните характеристики на скалите, включени в батерията от въпросници.

За валидиране на хипотезите са използвани статистически процедури от факторен, регресионен, корелационен и сравнителен анализ.

Извадката включва 320 изследвани лица, като е представено разпределението им по пол, възраст и образование.

В главата „Резултати и обща дискусия” се потвърждава впечатлението, че дисертантът умее да представя задълбочено, систематично и логично резултатите от изследването. В анализа на

резултатите, освен разкриването на различията в елементите на конструкта съчувствие според демографските характеристики и връзките на съчувствието с личностните черти, удовлетворението от живота и успеха в кариерата, се извежда и *предикивната способност* на съчувствието към себе си по отношение на обективния и субективния успех в кариерата. Последното рядко се среща в дисертации за придобиване на образователна и научна степен „доктор” по Психология. След пространното обсъждане на резултатите, в края на главата, точно и ясно се очертава проверката на заложените хипотези.

В заключението авторът правилно обръща внимание на факта, че съчувствието и самосъчувствието много дълго време са обект на внимание в други области на науката, аз бих добавила и най-вече в творчеството, а в психологията традиционно се разглеждат като самостоятелни конструкти. Целта на дисертацията и нейният основен принос е изследването на съчувствието и самосъчувствието в контекста на значимите житейски проявления каквито са удовлетвореността от живота и успехът в кариерата.

Задълбочените познания на дисертанта по отношение на принципите на емпиричните психологически изследвания се открояват и при очертаване на ограниченията при анализа на резултатите.

Авторефератът напълно съответства на дисертационната разработка и в синтезиран вид презентира основните части от съдържанието ѝ.

4. Теоретико-приложни приноси на дисертацията

Според мен, основните приноси на дисертационния труд са:

4.1. Предметът на изследване в дисертацията обогатява психологическата литература със задълбочено изследване на аспектите на съчувствието и неговата роля за удовлетвореността от живота и успеха в кариерата.

4.2. Установените емпирично резултати относно съчувствието към себе си към обективния и субективния успех в кариерата са принос към наличните изследвания.

4.3. В емпиричното изследване се потвърждават резултати от публикувани изследвания, но в настоящето изследване резултатите се отнасят за българската популация.

4.4. Адаптирани са четири въпросника за България (Съчувствие към себе си – кратък формат, Съчувствие към другите, Страх от съчувствие към другите и Удовлетвореност от кариерата). Разработени са две нови скали (Услужливост и Обективен успех в кариерата).

4.5. Изводите от изследването са приложими в различни области на психологията – психология на личността, организационната психология и др.

5. Публикации и участия в научни форуми

Докторантът е посочил в Справката – декларация за изпълнение на минималните национални изисквания за присъждане на образователна и научна степен „доктор” в област на висше образование: 3. Социални, правни и стопански науки, съгласно чл. 2б от ЗРАСРБ, шест публикации по темата на дисертацията, което свидетелства за опита му в изготвяне и на по-кратки научни форми и представянето им пред професионална общност.

Мария Василева е участвала в 4 конференции в България. Била е в научния екип на 2 проекта на СУ „Климент Охридски”. Като редовен докторант е била член на експертните групи по акредитация на 3 докторски програми в два университета у нас.

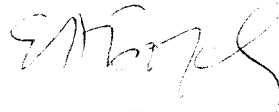
6. Заключение

На основата на гореизложения анализ на дисертацията на Мария Петрова Василева на тема: „Роля на съчувствието към себе си и към другите за успеха в кариерата и удовлетвореността от живота“, давам ПОЛОЖИТЕЛНА оценка на труда ѝ. Заявявам своя положителен вот за присъждане на **Мария Василева** на образователната и научна степен „ДОКТОР“ в област на висше образование: 3. Социални, правни и стопански науки, по професионално направление: 3.2. Психология, Културна и диференциална психология (на английски език).

14.04.2024 г.

В.Търново

Подпис:

/проф. д-р Елена Бораджиева/